บทที่ 2
กำเนิดระบอบประชาธิปไตยและหลักนิติรัฐ

หลักนิติรัฐคือหลักการปกครองโดยกฎหมายเพื่อที่จะปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชนจากการใช้อำนาจโดยขาดความเป็นธรรมของผู้ปกครองเป็นหลักสำคัญ

1. แนวความคิดต่อต้านอำนาจนิยม

อำนาจปกครองที่กดขี่เอาเปรียบประชาชนมีความเข้มข้นขึ้นมากในช่วงยุคกลางของยุโรปประกอบกับในช่วงระยะเวลาดังกล่าวประชาชนได้รับความรู้ มีการศึกษามากขึ้น เกิดการคิดค้นและหาวิธีการต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ต่อต้านระบบศักดินาสวามิภักและการมีอำนาจล้นเหลือของกษัตริย์และพวกพระซึ่งมีนักคิดนักเขียนที่สำคัญในการเสนอแนวคิดต่อต้านอำนาจการปกครองในขณะนั้นก็คือ

John Locke (1632 - 1704) นักปรัชญาชาวอังกฤษมีแนวความคิดว่าทุกคนเกิดมามีความเท่าเทียมกันและเสมอภาคกัน ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ รัฐ ซึ่งหมายถึงผู้ปกครองทุกระดับจะใช้อำนาจตามอำเภอใจไม่ได้ John Locke ยังคัดค้านระบบกษัตริย์และการมีอำนาจของพวกพระเพราะไม่เชื่อว่ากษัตริย์และพระมีอำนาจเหนือผู้อื่นได้โดยไม่ได้รับความยินยอมจากประชาชน และนอกจากแนวความคิดดังกล่าวแล้ว John Locke ยังเสนอว่าอำนาจในการปกครองประเทศนั้นไม่ควรมีอำนาจอยู่ที่กษัตริย์เพียงอำนาจเดียว แต่อำนาจในการปกครองประเทศนั้นควรมี 3 อำนาจ

คือ อำนาจในการออกกฎหมาย อำนาจในการบริหาร และอำนาจในการทำสงครามและสัญญากับต่างประเทศ

เหตุผลที่ John Locke ได้เสนอแนวคิดในการแบ่งแยกอำนาจเป็น 3 อำนาจดังกล่าวก็เพื่อไม่ต้องการให้อำนาจปกครองอยู่ที่บุคคลคนเดียว ซึ่งทำให้เป็นเผด็จการได้แต่ถ้าอำนาจทั้งสามแยกจากกันสามารถตรวจสอบถ่วงดุลย์อำนาจซึ่งกันและกันได้เพื่อที่จะไม่ให้อำนาจใดอำนาจหนึ่งใช้อำนาจมากจนเกินเลยไป เพราะจะทำให้ประชาชนเดือดร้อน ถ้าอำนาจใดใช้มากเกินไปอีกอำนาจหนึ่งสามารถควบคุมและตรวจสอบได้ ซึ่งเป็นการป้องกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน

หลักการดังกล่าวมีจุดประสงค์ที่จะป้องกันการใช้อำนาจมากเกินขอบเขตของผู้ปกครอง ทั้งนี้เนื่องจากการปกครองของกษัตริย์ในระยะที่ผ่านมาปัญหาอยู่ที่ผู้ปกครองใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจประชาชนขาดวิธีการที่จะป้องกันการใช้อำนาจอย่างไร้ขอบเขตของผู้ปกครอง ซึ่งก่อนที่จะเกิดแนวความคิดของ John Locke นี้หลักการควบคุมการใช้อำนาจของผู้ปกครอง ยังไม่มีหลักการใดเด่นชัด การใช้อำนาจเป็นลักษณะของอำนาจนิยมที่ผู้ปกครองในทุกระดับใช้อำนาจอย่างล้นเหลือ การใช้อำนาจและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครองในระดับต่างๆ ที่จะกำหนดขึ้นเพื่อความสะดวกในการปกครองของตนเป็นสำคัญ

แนวความคิดของ John Locke เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาการใช้อำนาจของผู้ปกครอง ซึ่งเป้าหมายหลักก็คือรักษาไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะไม่ถูกรบกวนจากการใช้อำนาจของผู้ปกครองโดยขาดความเป็นธรรม

หลังจากที่ John Locke ได้เสนอแนวความคิดดังกล่าวแล้วได้รับการตอบรับจากประชาชน และนักปรัชญาชาวฝรั่งเศสชื่อ Montesquieu (1689 - 1755) ได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมโดยเฉพาะหลักการแบ่งแยกอำนาจ Montesquieu มีความเห็นว่าการแบ่งแยกอำนาจเป็นหลักการที่จะป้องกันแก้ไขการใช้อำนาจอย่างไร้ขอบเขตของผู้ปกครองได้ และจะทำให้ประชาชนมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจ ทั้งนี้เพราะอำนาจแต่ละอำนาจจะควบคุมซึ่งกันและกันไม่ให้มีอำนาจเด็ดขาดอยู่ที่คน ๆ เดียวดังเช่น การปกครองที่ผ่านมา และอำนาจทั้งสามอำนาจที่ Montesqweu เสนอก็คือ

อำนาจนิติบัญญัติ มีหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมายและอำนาจนิติบัญญัตินี้มาจากตัวแทนของประชาชนหมายความว่าประชาชนเลือกตัวแทนขึ้นมากลุ่มหนึ่งเพื่อใช้อำนาจในการบัญญัติกฎหมายให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน ฉะนั้นการบัญญัติกฎหมายมาบังคับใช้กับประชาชนไม่ได้มาจากความต้องการของผู้ปกครอง แต่มาจากความต้องการของประชาชน

จากหลักการดังกล่าวนี้จะเห็นว่าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนโดยผ่านตัวแทนให้มาใช้อำนาจนั้น ซึ่งแต่เดิมประชาชนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้อำนาจปกครองเลย การบัญญัติกฎหมายเป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครองเป็นสำคัญ

ฉะนั้นหลักการแบ่งแยกอำนาจจึงเป็นหลักการหนึ่งที่รักษาไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพของประชาชน

อำนาจบริหาร ทำหน้าที่ในการบริหารการปกครอง แต่การบริหารการปกครองตามแนวทางของ John Locke และ Montesquieu

นี้ จะต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้ และกฎหมายที่ให้อำนาจและหน้าที่ไว้นั้นเป็นกฎหมายที่มาจากฝ่ายนิติบัญญัติ คือมาจากตัวแทนของประชาชนตามความต้องการของประชาชน

จากหลักการนี้จะพบว่าการที่ฝ่ายบริหารจะใช้อำนาจในทางปกครองในทุกระดับจะต้องมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ ซึ่งก็หมายความว่าฝ่ายบริหารทุกระดับจะใช้อำนาจปกครองต้องเป็นไปตามความต้องการของประชาชน ตามที่ประชาชนต้องการ

ในประเด็นนี้จุดประสงค์ก็คือแก้ไขปัญหาการใช้อำนาจปกครองของผู้ปกครองที่แต่เดิมผู้ปกครองกำหนดขอบเขตการใช้อำนาจของตนเองและกำหนดขอบเขตให้ประชาชนต้องปฏิบัติตาม แต่ในหลักการแบ่งแยกอำนาจนี้ประชาชนเป็นผู้กำหนดแนวทางและขอบเขตไว้ในกฎหมายให้ผู้ปกครองทุกระดับปฏิบัติ โดยที่ผู้ปกครองจะปฏิบัติเกินเลยกว่าที่ประชาชนมอบให้ตามกฎหมายไม่ได้ และถ้าผู้ปกครองใช้อำนาจเกินขอบเขตเกินความเหมาะสมไม่อยู่ในความพอเหมาะพอดี ก็มีกระบวนการและวิธีการตรวจสอบและควบคุม หลักการนี้เป็นหลักการที่เรียกว่า **"การปกครองโดยกฎหมาย"** หรือ **"หลักนิติรัฐ"** หมายความว่าผู้ปกครองทุกระดับจะใช้อำนาจในทางปกครองได้จะต้องมีกฎหมายที่มาจากประชาชนบัญญัติให้อำนาจไว้ และผู้ปกครองจะใช้อำนาจเกินเลยกว่าที่กฎหมายบัญญัติไว้ไม่ได้ มีการตรวจสอบและควบคุมให้การใช้อำนาจปกครองอยู่ในความพอดี ซึ่งหลักการนี้ก็เพื่อจะรักษาไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นประการสำคัญ

อำนาจตุลาการ มีหน้าที่ในการใช้กฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติบัญญัติไว้ให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของฝ่ายนิติบัญญัติก็คือจุดประสงค์ของประชาชน ฝ่ายตุลาการจะใช้อำนาจเบี่ยงเบนไปจากความต้องการของประชาชนไม่ได้

อำนาจตุลาการนี้ในทางปฏิบัติอาจจะมีความแตกต่างกันอยู่บ้างระหว่างระบบกฎหมาย CIVIL LAW และ COMMON LAW แต่อย่างไรก็ตามเป้าหมายที่แท้จริงก็คือให้ความยุติธรรมแก่ประชาชน รวมทั้งเป็นการถ่วงดุลย์อำนาจระหว่างอำนาจนิติบัญญัติกับอำนาจบริหารอีกทางหนึ่งด้วย

การแบ่งแยกอำนาจตามแนวความคิดของ John Locke และ Montesquieu ดังกล่าวเพื่อจุดประสงค์ในการแก้ไขการใช้อำนาจในการปกครอง และเพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน ซึ่งในระบอบการปกครองที่ผ่านมาขาดหลักการดังกล่าวสิทธิเสรีภาพของประชาชนถูกรบกวน

2. กำเนิดระบอบประชาธิปไตย

ในขณะที่แนวความคิดของ John Locke และ Montesquieu ถูกนำเผยแพร่นั้นประเทศต่าง ๆ ในยุโรปยังคงปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หลักการสำคัญในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์คือ อำนาจมาจากผู้ปกครองประชาชนเป็นเพียงผู้ต้องปฏิบัติตาม และไม่มีการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้ปกครองให้อยู่ในความพอเหมาะพอดีได้

ฉะนั้นการกดขี่เอาเปรียบยังคงมีอยู่ทั่วไปในยุโรป การปกครองในระดับต่าง ๆ ขาดความยุติธรรมอย่างรุนแรง ซึ่งเป็นผลทำให้ประชาชนที่ต้องการอิสระเสรีภาพในการนับถือศาสนาและหนีจากการปกครองที่กดขี่พยายามแสวงหาที่อยู่ใหม่ ซึ่งพอดีกับที่บริษัทลอนดอนได้โฆษณาให้คนเดินทางไปยังโลกใหม่คือ ทวีปอเมริกา ทำให้ประชาชนที่ต้องการอิสระเสรีภาพหลั่งไหลอพยพไปยังทวีปอเมริกา ตั้งแต่ปี คศ. 1607 ถึงปี คศ. 1732 มีชาวอังกฤษและประชาชนในประเทศอื่น ๆ ของยุโรปไปตั้งถิ่นฐานที่อเมริกา 13 อาณานิคมภายใต้การปกครองของอังกฤษ

เนื่องจากอังกฤษปกครองอาณานิคมด้วยความกดขี่และเอาเปรียบจึงทำให้เกิดสงครามระหว่างอังกฤษกับชาวอาณานิคม ผลปรากฏว่าอังกฤษเป็นฝ่ายพ่ายแพ้และยอมเจรจาสงบศึกในเดือนเมษายน คศ. 1782 ปลดปล่อยอาณานิคมทั้ง 13 แห่งให้เป็นอิสระไม่ขึ้นกับอังกฤษอีกต่อไป

ชาวอาณานิคมได้ประกาศอิสระภาพในปี คศ. 1783 ซึ่งเอกสารในการประกาศอิสระภาพเรียกว่า "Bill of Rights" ซึ่งมีใจความตอนหนึ่งว่า "...**เราถือว่าความจริงต่อไปนี้มีความหมายชัดเจนในตัวมันเองคือความจริงที่ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกัน เสมอภาคกัน ได้รับสิทธิจากพระเจ้าผู้ให้กำเนิดที่เปลี่ยนโอนไม่ได้สิทธิเหล่านั้นได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และการแสวงหาความสุข**..."

หลักการที่นำมาเขียนคำประกาศอิสระภาพนี้นำมาจากแนวความคิดของ John Locke และ Montesquieu ซึ่งต่อมาได้นำเอาหลักการดังกล่าวมาเขียนเป็นแนวทางในการปกครองประเทศอเมริกาและเรียกเอกสารที่เป็นแนวทางในการปกครองประเทศว่า **"รัฐธรรมนูญ"** หรือ

"CONSTITUTION" ถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้เป็นแนวทางในการปกครองประเทศ ต่อมารัฐธรรมนูญของอเมริกาประกาศใช้เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1788 ซึ่งถือว่าเป็นจุดกำเนิดของรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรฉบับแรกของโลก และเป็นต้นกำเนิดของระบอบประชาธิปไตยปัจจุบันด้วย

ในขณะที่อเมริกาประกาศใช้รัฐธรรมนูญเป็นแนวทางในการปกครองประเทศและเป็นจุดกำเนิดระบอบประชาธิปไตยนี้ ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปและประเทศอื่น ๆ ในโลกยังไม่มีประเทศใดปกครองในระบอบประชาธิปไตย ส่วนใหญ่ยังคงปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

3. หลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยและหลักนิติรัฐ

เพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไขการใช้อำนาจปกครอง ทำให้เกิดแนวคิดต่อต้านอำนาจนิยม และเกิดหลักการสำคัญในระบอบประชาธิปไตยและหลักนิติรัฐ 4 ประการคือ

- ประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกันเสมอภาคกัน
- ผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองจะต้องได้รับความเห็นชอบจากประชาชนส่วนใหญ่
- การใช้อำนาจปกครองต้องใช้อำนาจนั้นเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน
- การใช้อำนาจต้องสามารถควบคุมตรวจสอบให้อยู่ในความพอดีและเหมาะสมได้

3.1 หลักการที่ว่าประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกันและเสมอภาคกันนี้ เกิดจากแนวความคิดของ John Locke ที่ต่อต้านระบอบกษัตริย์และการมีอำนาจของพวกพระที่ถือว่าตนเป็นผู้ปกครองมีสถานภาพที่เหนือกว่าหรือถือว่าตนเองเป็นตัวแทนของพระเจ้า John Locke ไม่เห็นด้วยกับการแบ่งชนชั้นในสังคม John Locke เชื่อในหลักธรรมชาติว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมามีเสรีภาพมีความเท่าเทียมกัน ไม่มีผู้ใดมีสิทธิมากกว่าผู้อื่น และการที่ผู้หนึ่งผู้ใดจะมีสิทธิมากกว่าผู้อื่นได้นั้นจะต้องมาจากกฎหมายอันเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปของประชาชนเท่านั้น ซึ่งหมายความว่าการที่ผู้ปกครองมีอำนาจเหนือผู้ถูกปกครองได้ก็เพราะกฎหมายให้อำนาจไว้และกฎหมายนั้น จะต้องเป็นที่ยอมรับของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งหมายความว่าตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้บัญญัติกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น มิใช่ผู้ปกครองบัญญัติกฎหมายเองโดยไม่ได้รับความเห็นชอบจากประชาชน

หลักการดังกล่าวนี้ประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยทั้งหลายนำมาเป็นหลักการสำคัญในการปกครอง

3.2 ในสังคมทุกคนมีความเท่าเทียมกัน โดยไม่มีขอบเขตไม่มีกติกาหรือไม่มีผู้ปกครองจะไม่แตกต่างกับสภาพของสงคราม เพราะทุกคนจะหวาดระแวงซึ่งกันและกันจะทำร้ายซึ่งกันและกัน เป็นต้นเหตุของความวุ่นวาย ฉะนั้น ทุกสังคมจึงต้องมีผู้ปกครอง แต่ผู้ปกครองในลักษณะนี้จะแตกต่างไปจากในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ผู้ปกครองสถาปนาตนเองขึ้นมาเป็นผู้นำด้วยการใช้กำลังหรืออำนาจที่ตนกำหนดขึ้นบังคับ แต่ในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น ผู้ที่จะทำหน้าที่ใช้อำนาจปกครอง

จะต้องได้รับความเห็นชอบจากประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งหมายความว่าประชาชนจะต้องเลือกตัวแทนขึ้นมาทำหน้าที่ปกครองตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งกระบวนการนี้เองที่ทำให้เกิดพรรคการเมืองและกระบวนการเลือกตั้งในเวลาต่อมาเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งตัวแทนของประชาชนที่จะทำหน้าที่ปกครอง

จากกระบวนการของระบอบประชาธิปไตยในข้อนี้จึงเป็นผลพวงที่ทำให้เกิดพรรคการเมืองกลุ่มผลประโยชน์ที่จะอาสาสมัครมาทำหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนและเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งตัวแทน ที่ประชาชนต้องการจึงเกิดกระบวนการเลือกตั้ง วิธีการเลือกตั้งรวมทั้งเกิดตัวแทนในลักษณะต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการถ่วงดุลย์อำนาจที่จะรักษาไว้ ซึ่งสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน

3.3 หลักการใช้อำนาจในระบอบประชาธิปไตยต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะตามหลักการของระบอบประชาธิปไตย อำนาจมาจากประชาชน เพราะฉะนั้นการใช้อำนาจจะต้องเพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชนเป็นเรื่องหลัก

ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ผ่านมาการใช้อำนาจโดยทั่วไปคำนึงถึงการรักษาไว้ซึ่งอำนาจของผู้ปกครองเป็นสำคัญ ในส่วนของสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชนเป็นเรื่องรอง

แต่ในหลักการของระบอบประชาธิปไตยเนื่องจากว่าอำนาจเป็นของประชาชน และประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกัน เสมอภาคกัน

เมื่อประชาชนให้อำนาจแก่ตัวแทนมาใช้อำนาจปกครอง การใช้อำนาจจึงต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน

การใช้อำนาจในทางปกครองนี้ต้องเป็นไปตามกฎหมายที่เรียกว่า **"หลักการปกครองโดยกฎหมาย"** หรือ **"หลักนิติรัฐ"** คือผู้ปกครองในทุกระดับจะใช้อำนาจได้ตามที่กฎหมายบัญญัติเท่านั้น และการใช้อำนาจตามที่กฎหมายบัญญัติต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ

ถ้าการใช้อำนาจของผู้ปกครองในระดับต่าง ๆ ที่มีอำนาจอยู่ตามกฎหมายนั้น ใช้อำนาจเกินเลยหรือใช้อำนาจจนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกปกครอง ดังนี้ผู้ถูกปกครองก็สามารถที่จะเรียกร้องให้มีการตรวจสอบและควบคุมได้ตาม **"หลักนิติรัฐ"** โดยที่ประชาชนจะไม่ถูกล่วงละเมิดจากการใช้อำนาจจากผู้ปกครองได้ตามอำเภอใจ

การใช้อำนาจปกครองทั้งอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ซึ่งถือว่าเป็นอำนาจปกครองสูงสุด ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งอาจจะเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอื่นที่บัญญัติให้อำนาจและหน้าที่ในทางปกครองไว้ การใช้อำนาจตามกฎหมายดังกล่าวต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพ และผลประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมเป็นหลักสำคัญ ผู้มีอำนาจปกครองเป็นเพียงผู้ที่ปฏิบัติตามกฎหมายที่บัญญัติให้อำนาจไว้เท่านั้น

3.4 หลักการสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการใช้อำนาจในทางปกครองจะต้องสามารถตรวจสอบได้ หลักการนี้เป็นผลมาจากการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในอดีต ซึ่งการใช้อำนาจของผู้ปกครองใน

ทุกระดับประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการใช้อำนาจ เพราะอำนาจมาจากผู้ปกครองที่เป็นผู้กำหนด อีกทั้งการใช้อำนาจก็ไม่สามารถที่จะควบคุมหรือตรวจสอบให้อยู่ในความพอดีได้ เมื่อไม่มีองค์กรหรือกระบวนการตรวจสอบผู้ปกครองจึงใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจ ผลเสียหายจึงตกอยู่กับประชาชน

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวจึงเกิดหลักการปกครองโดยกฎหมายหรือ **"หลักนิติรัฐ"** ขึ้นเพื่อเป็นหลักในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน

หลักนิติรัฐหรือหลักการปกครองโดยกฎหมายนี้เป็นกระบวนการที่รักษาไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังที่กล่าวมาแล้วว่าปัญหาสำคัญในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์คือเรื่องของสิทธิเสรีภาพของประชาชนถูกรบกวนเพราะขาดกระบวนการควบคุมและตรวจสอบ และที่มาของอำนาจไม่ได้มาจากประชาชน จึงทำให้เกิด **"หลักการปกครองโดยกฎหมาย"** หรือ **"หลักนิติรัฐ"** ขึ้น เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว และจุดแรกของหลักนิติรัฐก็คือหลักการแบ่งแยกอำนาจในระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งกระบวนการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจอื่น ๆ ด้วย

ในปัจจุบันจะพบว่าในประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะมีกระบวนการต่าง ๆ ตั้งแต่กระบวนการได้มาของอำนาจ กระบวนการใช้อำนาจและกระบวนการควบคุมการใช้อำนาจหลากหลายและแตกต่างกันบ้าง ใกล้เคียงหรือเหมือนกันบ้างทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง เศรษฐกิจ ฯลฯ ของแต่ละประเทศแต่เป้าหมายเดียวกันคือการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และด้วยเหตุนี้ในแต่ละประเทศจึงคิดและปรับปรุงวิธีการ กระบวนการที่จะ

ปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนออกมามากมายหลายประการ อาทิเช่น ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของไทย (2540) ได้บัญญัติให้เกิดองค์กรใหม่ ๆ หลายองค์กรเช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา คณะกรรมการเลือกตั้ง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ฯลฯ องค์กรที่เกิดขึ้นมาใหม่นี้ จุดมุ่งหมายก็เพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน ซึ่งเป็นพื้นฐานของ **"หลักนิติรัฐ"**

4. ระบอบประชาธิปไตยของอเมริกา

จากหลักนิติรัฐนี้เป็นแนวทางให้ชาวอเมริกันกำหนดรูปแบบโครงสร้างการปกครองของอเมริกาที่สำคัญไว้ดังนี้คือ

4.1 **วางรูปแบบของรัฐเป็นสหพันธรัฐ** (Federalism) คือนำเอาหลากหลายรัฐมารวมกันเป็นรัฐเดียว โดยการแบ่งแยกอำนาจระหว่างรัฐบาลกลาง (National government) กับรัฐบาลของรัฐต่าง ๆ ที่เข้ามารวมกันนั้น (State gevernment) อำนาจของรัฐบาลกลางและอำนาจของรัฐแต่ละรัฐนั้นถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ การแก้ไขจะต้องแก้ไขที่รัฐธรรมนูญเท่านั้น ซึ่งอำนาจของรัฐบาลกลางเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นชาติ เช่นการป้องกันประเทศการติดต่อทางการฑูตทางการค้ากับต่างประเทศ ส่วนอำนาจอื่น ๆ ที่รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติไว้เป็นอำนาจของแต่ละรัฐส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการศึกษา สาธารณูปโภค และการดูแลเรื่องอาชญากรรม ฯลฯ และในบางเรื่องเป็นการดำเนินการร่วมกันของรัฐบาลกลางกับรัฐต่าง ๆ เช่นเรื่องภาษี ฯลฯ แต่ถึงอย่างไรก็ตามถือว่าอำนาจของรัฐบาลกลางเป็น

อำนาจสูงสุด รัฐธรรมนูญและกฎหมายที่รัฐบาลบัญญัติ รัฐต่าง ๆ จะต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายของแต่ละรัฐจะขัดกับรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายของรัฐบาลกลางไม่ได้

4.2 **วางหลักการแบ่งแยกอำนาจ** (Separation of Power) ตามแนวความคิดของ John Locke เพื่อเป็นการป้องกันการใช้อำนาจเผด็จการหรือการปกครองแบบทรราชย์ รัฐธรรมนูญของอเมริกาจึงบัญญัติวางหลักการแบ่งแยกอำนาจไว้ตามแนวความคิดของ John Locke และ Montesquieu ว่าอำนาจนิติบัญญัติเป็นอำนาจของสภา อำนาจบริหารเป็นอำนาจของประธานาธิบดี และอำนาจตุลาการเป็นอำนาจของศาลสูง

นอกจากการแบ่งแยกอำนาจดังกล่าวแล้ว รัฐธรรมนูญของอเมริกายังบัญญัติหลักเกณฑ์การถ่วงดุลและตรวจสอบ (Checks and Balances) ไว้ด้วยทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้อำนาจทั้งสามร่วมกันผูกขาดการใช้อำนาจ ซึ่งทำให้ริดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้

การถ่วงดุลย์และตรวจสอบ คือการใช้อำนาจถ่วงดุลและตรวจสอบซึ่งกันและกันในสามอำนาจนั้น เช่นการกำหนดให้ประธานาธิบดีซึ่งทำหน้าที่ของอำนาจฝ่ายบริหารมีที่มาจากการเลือกตั้งจากประชาชนทั้งประเทศโดยผ่านคณะผู้เลือกตั้ง (Electors) ส่วนฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งประกอบด้วยสภาสูงและสภาล่าง มาจากการเลือกตั้งเช่นกัน แต่การเลือกตั้งสภาสูงหรือวุฒิสภา มาจากการเลือกตั้งในแต่ละรัฐ และสมาชิกสภาล่างคือสมาชิกสภาผู้แทนมาจากการเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้ง อีกทั้งระยะเวลาการดำรงตำแหน่งก็แตกต่างกันคือ ประธานาธิบดีมีวาระ 4 ปี วุฒิสมาชิกมีวาระ 6 ปี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีวาระ 2 ปี ศาลสูงสุด

(Supreme Court) เป็นศาลสูงสุดของประเทศ ผู้พิพากษาได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดี โดยความเห็นชอบของวุฒิสภาดำรงตำแหน่งตลอดชีวิต

นอกจากถ่วงดุลของอำนาจทั้งสามดังกล่าวแล้วโครงสร้างของการใช้อำนาจแต่ละอำนาจยังมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกันเพื่อคานอำนาจซึ่งกันและกันด้วย เช่น อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติทำหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมายแต่ประธานาธิบดีซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารสามารถยับยั้งกฎหมายได้ และถ้าสภายังต้องการให้กฎหมายผ่านต้องยืนยันด้วยเสียง 2 ใน 3 ของทั้งสองสภารวมกัน หรือในกรณีที่สภาผ่านกฎหมายและประธานาธิบดีเห็นชอบแต่ศาลสูงก็ยังสามารถตีความว่ากฎหมายที่ผ่านสภาและได้รับความเห็นชอบจากประธานาธิบดีมานั้นขัดรัฐธรรมนูญหรือไม่ ขณะเดียวกันประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งผู้พิพากษาศาลสูงโดยต้องให้สภาสูงเห็นชอบ และถ้ารัฐสภาเห็นว่าประธานาธิบดีทำผิดร้ายแรง ก็อาจลงโทษปลดออกจากตำแหน่งได้

วิธีการถ่วงดุลและตรวจสอบของอเมริกาคือหลักการของหลักนิติรัฐมีไว้เพื่อป้องกันมิให้อำนาจใดอำนาจหนึ่งใช้อำนาจจนมากเกินไป อีกทั้งเป็นการป้องกันไม่ให้เสียงข้างมากบังคับให้สถาบันทั้งสามต้องปฏิบัติตามจนอาจเป็นเผด็จการเสียงข้างมากได้

4.3 ***การประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน***

รัฐธรรมนูญของอเมริกาได้ให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนเพื่อไม่ให้ผู้ปกครองดำเนินการใดริดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน มีหลักสำคัญคือ

"ไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐจะพรากชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สินของประชาชนได้ ยกเว้นการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมที่กฎหมายได้กำหนดไว้เท่านั้น"

5. ระบอบประชาธิปไตยของฝรั่งเศส

หลักการแบ่งแยกอำนาจ และการถ่วงดุลตรวจสอบการใช้อำนาจของอเมริกาตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นหลักการสำคัญในการบริหารประเทศของอเมริกา ซึ่งนานาประเทศยอมรับว่าอเมริกาเป็นแม่แบบของระบอบประชาธิปไตย ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ ผู้ปกครองปกป้องดูแลสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน การใช้อำนาจของแต่ละอำนาจมีกระบวนการควบคุมและตรวจสอบได้ และหลักการดังกล่าวนี้แพร่ขยายไปยังประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะประเทศฝรั่งเศส ซึ่งในขณะที่อเมริกาประกาศใช้รัฐธรรมนูญในปี ค.ศ. 1788 นั้น ประเทศฝรั่งเศสและประเทศต่าง ๆ ในยุโรปยังคงปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นี้มีปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งก็คือไม่สามารถควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้ปกครองหรือกษัตริย์ได้

5.1 สภาพปัญหาก่อนการปฏิวัติฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสก็เช่นกันในช่วงศตวรรษที่ 17- 18 มีปัญหาระหว่างผู้ปกครองตลอดมาทั้งนี้เนื่องมาจากกลุ่มผู้ปกครองคือกษัตริย์และขุนนางเกรงว่าจะศูนย์เสียอำนาจในขณะเดียวกันประชาชนซึ่งมีความรู้มีการศึกษาเกิดนักคิดนักเขียนขึ้นมากมายเสนอแนวความคิดในการแก้ไขปัญหาการปก

ครองหลายแนวทางทำให้ประชาชนพยายามเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครองมากขึ้น ผลที่ตามมาก็คือผู้ที่มีความคิดเห็นแตกต่างไปจากผู้ปกครองจะถูกลงโทษ ถูกขังคุกเพื่อให้หมดโอกาสในการที่จะมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครอง

สภาพปัญหาดังกล่าวรุกลามในสังคมฝรั่งเศสทับทวีมากขึ้นทำให้เกิดการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพต่อต้านการปกครองในระบอบกษัตริย์ และเป็นช่วงพอดีกับอิทธิพลของการประกาศอิสระภาพของอเมริกาและประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่ยึดหลักของความเสมอภาคความเท่าเทียมกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับการคุ้มครอง ทำให้ชาวฝรั่งเศสรวมตัวกันทำการพังทลายคุกบาสติลในกรุงปารีส ซึ่งเป็นที่เคยคุมขังนักโทษการเมืองและยังคงมีนักโทษเหลืออยู่เล็กน้อย การพังทลายคุกบาสติลซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความโหดร้ายทารุณนักโทษการเมือง ทำให้เกิดปฏิกริยาตอบสนองของชาวฝรั่งเศสทั้งประเทศ ทำการปฏิวัติล้มล้างการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในปี ค.ศ. 1789 หลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญของอเมริกา 1 ปี

การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองของฝรั่งเศสในวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1789 เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของฝรั่งเศสไม่สามารถจะปกครองประเทศให้เป็นที่พอใจของประชาชนได้อีกต่อไป คือไม่สามารถปรับหลักการปกครองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมได้ จึงทำให้ถูกปฏิวัติและเปลี่ยนระบอบการปกครองโดยประชาชน แต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองของฝรั่งเศสครั้งนี้ยังมิได้ล้มล้างระบบกษัตริย์ ยังคงระบบกษัตริย์เอาไว้

5.2 **คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง**

หลังจากปฏิวัติยึดอำนาจจากกษัตริย์สำเร็จสภาผู้แทนราษฎรได้ประชุมในวันที่ 20, 21, 23, 24 และ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 ได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง โดยพระมหากษัตริย์ให้ความยินยอม ความว่า

"เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษยชนรัฐสภาซึ่งเป็นผู้แทนปวงชนชาวฝรั่งเศสจึงประชุมร่วมกันประกาศสิทธิมนุษยชนเพื่อให้การใช้อำนาจการปกครองของอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และสถาบันที่ใช้อำนาจอื่น ๆ เคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ"

ดังนั้นสภาผู้แทนราษฎรจึงประกาศสิทธิมนุษยชนดังต่อไปนี้

มาตรา 1 มนุษย์ทุกคนเกิดมามีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันเสมอภาคกัน การจำกัดสิทธิเสรีภาพจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีกฎหมายบัญญัติไว้

มาตรา 2 การใช้อำนาจทางการปกครองของสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ เพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งได้แก่สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในทรัพย์สินในการต่อต้านการใช้อำนาจกดขี่และลิดรอนสิทธิเสรีภาพประชาชน

มาตรา 3 อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดสามารถใช้อำนาจอธิปไตยได้แต่ผู้เดียว

มาตรา 4 การใช้สิทธิเสรีภาพ จะต้องไม่ไปรบกวนสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

มาตรา 5 การกระทำใด ๆ ถ้ากฎหมายมิได้บัญญัติห้ามไว้ สามารถกระทำได้และไม่มีบุคคลใดจะจำกัดสิทธินั้นได้

มาตรา 6 กฎหมายเกิดจากเจตนาร่วมกันของประชาชนโดยตัวแทน หรือประชาชนเองเป็นผู้มีส่วนร่วมในการร่างกฎหมาย และทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน

มาตรา 7 บุคคลจะถูกจับกุม กุมขัง ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น

มาตรา 8 บุคคลจะต้องไม่ได้รับโทษ ถ้าการกระทำนั้น กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดในภายหลัง

มาตรา 9 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำผิด

มาตรา 10 บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น แต่การแสดงความคิดเห็นนั้น จะต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย

มาตรา 11 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพ ในการพูด การเขียน การพิมพ์ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย

มาตรา 12 รัฐจะต้องจัดกองกำลังดูแลความปลอดภัยของประชาชน เพื่อเป็นการประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน และจะต้องไม่ใช้กองกำลังนั้นเพื่อบุคคลหนึ่งบุคคลใด

มาตรา 13 ประชาชนต้องเสียภาษีตามกฎเกณฑ์ของกฎหมาย เพื่อรัฐจะได้นำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารประเทศและบริการประชาชน

มาตรา 14 ประชาชนมีสิทธิที่จะติดตามสอบถามและรับรู้การใช้งบประมาณที่มาจากภาษีอากรของทางราชการ

มาตรา 15 ประชาชนมีสิทธิที่จะติดตามสอบถามการบริหารงานของทางราชการ

มาตรา 16 การแบ่งแยกอำนาจเป็นการประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน หากสังคมใดปราศจากการแบ่งแยกอำนาจสังคมนั้นไม่มีการปกครอง

มาตรา 17 รัฐจะบังคับเอาทรัพย์สินใดที่ประชาชนเป็นเจ้าของไปมิได้ เว้นแต่มีกฎหมายบัญญัติไว้ และจะต้องจ่ายค่าทดแทนอย่างเป็นธรรม

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองและประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง แล้วต่อมาในปี ค.ศ. 1791 ฝรั่งเศสได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญเป็นฉบับแรก ซึ่งหลักการปกครองตามรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้ยังคงไว้ซึ่งพระมหากษัตริย์ แต่ลดอำนาจของพระมหากษัตริย์ลง อาทิเช่น พระมหากษัตริย์ไม่มีอำนาจในการเสนอกฎหมาย การเสนอกฎหมายเป็นหน้าที่ของสภาเท่านั้น แต่พระมหากษัตริย์ยังคงเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร ซึ่งการแบ่งอำนาจการปกครองตามรัฐธรรมนูญฉบับแรกนี้ไม่ประสพผลสำเร็จ เนื่องจากเกิดความขัดแย้งระหว่างพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารกับสภาหรือฝ่ายนิติบัญญัติ จึงทำให้ต้องร่างรัฐธรรมนูญใหม่เพื่อกำหนดอำนาจการปกครองใหม่โดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ และก่อนที่จะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่สองสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ออกกฤษฎีกายกเลิกระบบกษัตริย์ และประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่สองเมื่อปี ค.ศ. 1793 ถือว่าเริ่มต้นสาธารณรัฐที่ 1 แต่การปกครองก็ไม่สามารถดำเนินไปอย่างราบรื่นเนื่องจากความขัดแย้งในเรื่องของการใช้อำนาจ ทำให้

นโปเลียนโบนาปาร์ต ทำการปฏิวัติยึดอำนาจ และสถาปนาเป็นจักรวรรดิที่ 1 ในเวลาต่อมา เมื่อนโปเลียนแพ้สงครามจึงทำให้ราชวงศ์บูร์บองกลับมาปกครองประเทศ ซึ่งเป็นการกลับมาปกครองประเทศของกษัตริย์ แต่การปกครองของกษัตริย์ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ขณะนั้นทำให้เกิดการปฏิวัติและประกาศเป็นสาธารณรัฐที่ 2 (1848 – 1852) แต่อยู่ได้เพียง 3 ปี ต้องเปลี่ยนแปลงอำนาจการปกครองใหม่ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างชนชั้นกลางและชนชั้นต่ำ ทำให้เกิดสาธารณรัฐที่ 3 (1852 – 1940) ในยุคนี้เป็นยุคของการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสูงเนื่องจากมีประสบการณ์จากการปกครองมานานจึงทำให้การปกครองในสาธารณรัฐที่ 3 ยาวนานเป็นยุคพัฒนาประชาธิปไตย และเปลี่ยนเป็นสาธารณรัฐที่ 4 (1940 – 1958) การปกครองในยุคนี้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองมากรวมทั้งปัญหาอาณานิคมของฝรั่งเศสในอาฟริกา มีปัญหาต้องใช้กำลังทหารจึงทำให้ต้องเปลี่ยนโครงสร้างของอำนาจใหม่จึงเกิดสาธารณรัฐที่ 5 (ค.ศ. 1958 – ถึงปัจจุบัน)

จากการลำดับเหตุการทางการเมืองของฝรั่งเศสโดยสังเขป ดังที่กล่าวมานั้น เพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่าจุดมุ่งหมาย ของอเมริกา และฝรั่งเศสมีจุดมุ่งหมายเดียวกันในการปกครองคือ ปกป้องสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน รวมทั้งการใช้อำนาจต้องสามารถตรวจสอบควบคุมได้ แต่เนื่องจากเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์หลายประการแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงจึงทำให้การก่อตัวของระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะโครงสร้างของอำนาจแตกต่างออกไปกล่าวคือ

ฝ่ายนิติบัญญัติ คือรัฐสภาประกอบไปด้วย 2 สภา ได้แก่สภาผู้แทนราษฎร เลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน วาระ 5 ปี วุฒิสภาเลือกตั้งทางอ้อม (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจังหวัด และผู้แทนสภาเทศบาลเป็นผู้เลือกตั้งแทนประชาชน) วุฒิสภามีวาระ 9 ปี อำนาจที่สำคัญของรัฐสภาคืออำนาจในการแต่งตั้งคณะผู้พิพากษาศาลยุติธรรมสูงสุด รวมทั้งอำนาจในการยื่นฟ้องประธานาธิบดีหรือคณะรัฐมนตรีต่อศาลยุติธรรมด้วย

ฝ่ายบริหาร ประธานาธิบดีมีสถานภาพเป็นประมุข มีอำนาจแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและใช้อำนาจบริหารร่วมกับนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีตั้งคณะรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของประธานาธิบดี ประธานาธิบดีเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน มีวาระ 7 ปี ประธานาธิบดีเป็นผู้ประกาศใช้กฎหมาย รวมทั้งเป็นประธานในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี

ฝ่ายตุลาการ ประเทศฝรั่งเศสเป็นระบบศาลคู่ โดยมีศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุดสำหรับคดีทั่วไป และมีศาลปกครองสูงสุดสำหรับคดีปกครอง แต่ศาลทั้งสองอยู่ภายใต้ระบบข้าราชการประจำ ส่วนศาลยุติธรรมสูงสุดเป็นศาลที่จัดตั้งขึ้น สำหรับพิจารณาความผิดของบุคคลสำคัญของประเทศ เช่นประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือพิจารณาคดีเกี่ยวข้องกับการบ่อนทำลายความมั่นคงของรัฐ ซึ่งบุคคลดังกล่าวเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย และมีตุลาการรัฐธรรมนูญ เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ชี้ขาดข้อพิพาทอันเกี่ยวกับการใช้รัฐธรรมนูญ

6. ระบอบประชาธิปไตยของอังกฤษ

รูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของอังกฤษในปัจจุบันเป็นผลมาจากประวัติศาสตร์อันยาวนานของอังกฤษ มิได้เป็นการสร้างสถาบันทางการเมืองที่ใช้อำนาจการปกครองอย่างผิวเผิน แต่เป็นการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นผลทำให้อังกฤษยังคงรักษาสถาบันกษัตริย์ไว้ได้จนถึงทุกวันนี้

6.1 การปกครองของอังกฤษในอดีต

แต่เดิมประเทศอังกฤษมีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เช่นเดียวกับประเทศอื่น แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปเกิดความขัดแย้งระหว่างกษัตริย์กับขุนนางและประชาชน ระบบกษัตริย์ก็ยอมที่จะมีอำนาจจำกัดลงตามลำดับ ทั้งนี้เป็นผลมาจากลักษณะนิสัยของคนอังกฤษขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของอังกฤษ และในขณะที่เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองของประเทศต่าง ๆ ในยุโรปอังกฤษเองค่อยพัฒนาและเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองของตนอย่างสุขุมไม่เกิดเหตุการณ์รุนแรงเช่นประเทศอื่น ทั้งนี้เพราะสถาบันกษัตริย์พร้อมที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงและประชาชนก็พร้อมที่จะยอมรับสถานะของกษัตริย์ที่เปลี่ยนไปด้วย ซึ่งองค์ประกอบหลายประการดังกล่าวทำให้สถาบันกษัตริย์ของอังกฤษยังคงอยู่และขณะเดียวกันอังกฤษก็สามารถพัฒนาระบอบประชาธิปไตยอย่างอิสระ ซึ่งจะเห็นว่าสถาบันการใช้อำนาจทางการเมืองจะแตกต่างไปจากของอเมริกาและฝรั่งเศส ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของอังกฤษ และเป็นประเทศเดียวที่ไม่ได้บัญญัติรัฐธรรมนูญไว้เป็นลายลักษณ์

อักษร แต่แนวทางและหลักการปกครองประเทศเป็นไปตามประเพณีที่เคยปฏิบัติมา ซึ่งสามารถปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปได้เสมอ

ถึงแม้แนวทางในการปกครองประเทศของอังกฤษจะเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปก็ตามแต่อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงการปกครองของอเมริกา ฝรั่งเศสและประเทศอื่น ๆ ก็มีผลไม่น้อย ทำให้อังกฤษต้องปรับปรุงการปกครองของตนให้เหมาะสมกับสังคมประเทศอื่นด้วย เริ่มจากปี 1832 ถือว่าเป็นการเริ่มปกครองสมัยใหม่ของอังกฤษ เพราะได้มีการปฏิรูปกฎหมายให้สิทธิเลือกตั้งแก่ประชาชน ซึ่งทำให้ประชาชนเพศชายของอังกฤษมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง และต่อมาในช่วงปี ค.ศ. 1837 – 1901 ซึ่งตรงกับสมัยพระนางเจ้าวิกตอเรีย การปกครองระบอบประชาธิปไตยได้หยั่งรากลึก ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากที่คณะรัฐมนตรีเป็นองค์กรที่มีความสำคัญ เพราะเป็นองค์กรบริหารที่แท้จริง รวมทั้งรับผิดชอบต่อสภา ทำให้การปกครองในระบบรัฐสภาของอังกฤษพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองอังกฤษมีนโยบาย **"ความยุติธรรมที่เท่าเทียมกันของประชาชน"** เป็นผลทำให้อังกฤษพัฒนาในระบบ **"รัฐสวัสดิการ"** มาจนถึงปัจจุบัน

6.2 **รัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร**

การพัฒนาทางการเมืองของอังกฤษที่ผ่านมาหลายร้อยปีนั้น ได้สร้างสมประเพณีทางการเมือง หลักการปกครอง การได้มาซึ่งอำนาจการปกครอง การใช้อำนาจการปกครอง รวมทั้งกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจ ทำให้หลักการและแนวทางในการปกครองประเทศของอังกฤษ

ฝังรากลึกเป็นประเพณีทางการเมือง ดังนั้นอังกฤษจึงเป็นประเทศที่ไม่มีรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรเช่นประเทศอื่น และจากพัฒนาการทางการเมืองการปกครองของอังกฤษดังกล่าว ทำให้ลักษณะการปกครองระบอบประชาธิปไตยของอังกฤษมั่นคงเพราะพลเมืองมีเสรีภาพมีแนวความคิดและการปฏิบัติเป็นประชาธิปไตย โดยมีองค์กรทำหน้าที่แทนประชาชนคือรัฐสภาเป็นองค์กรใช้อำนาจ และมีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ รัฐบาลมาจากรัฐสภา ซึ่งมีโครงสร้างพอสรุปได้ดังนี้

อังกฤษมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญเป็นระบบรัฐสภาประกอบด้วย สภาสามัญ (House of Common) เลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน สภาขุนนาง (House of Lords) สมาชิกเป็นโดยตำแหน่งได้แก่ขุนนางประเภทต่าง ๆ ที่ได้รับแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์ รัฐสภาของอังกฤษเป็นองค์กรทำหน้าที่นิติบัญญัติและควบคุมการบริหารประเทศ

ส่วนสถาบันฝ่ายบริหารมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้า ซึ่งการสรรหานายกรัฐมนตรีเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์และตามประเพณีปฏิบัติพระมหากษัตริย์จะแต่งตั้งหัวหน้าพรรคการเมืองที่ได้เสียงข้างมากในสภานายกรัฐมนตรีเป็นผู้เลือกคณะรัฐมนตรีทำหน้าที่บริหารประเทศ โดยการควบคุมตรวจสอบการทำงานของรัฐสภา และในทางตรงข้ามนายกรัฐมนตรีมีอำนาจยุบสภาเพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร

ระบบศาลของอังกฤษเป็นระบบศาลเดี่ยวใช้หลักความยุติธรรม จารีตประเพณี และแนวคำพิพากษาของศาลในการพิจารณาคดี ศาลสูงแต่งตั้งโดยสภาขุนนาง

7. เป้าหมายของระบอบประชาธิปไตย

จากการนำเอาหลักการปกครองของประเทศอเมริกา ฝรั่งเศส และอังกฤษมากล่าวโดยย่อไว้ ณ ที่นี้เพื่อที่จะเป็นตัวอย่างให้เห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นมีหลายระบบ ทั้งระบบประธานาธิบดี ระบบรัฐสภาและระบบกึ่งประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภาแต่จะเป็นระบบใดก็ตาม ถือเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยทั้งสิ้น ถ้าการปกครองนั้นเป็นการปกครอง **"ของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน"** ทั้งนี้เพราะเป้าหมายหลักของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ อีกทั้งเป็นระบอบการปกครองที่ป้องกันที่จะไม่ให้ผู้ปกครองใช้อำนาจจนไม่มีขอบเขต จึงต้องมีองค์กรตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจในแต่ละรูปแบบการปกครอง

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่นำหลักการปกครองของประเทศทั้งสามมากล่าวนั้น เพื่อที่จะสรุปว่าเนื้อหาของรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยบัญญัติเกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองที่ใช้อำนาจในการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตยไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประวัติศาสตร์ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งความรู้สึกนึกคิดของประชาชนด้วย แต่ที่สำคัญคือได้ผลตามเป้าหมายของระบอบประชาธิปไตยหรือไม่เป็นสำคัญ และรวมทั้งรัฐธรรมนูญไม่จำเป็นต้องบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเสมอไปด้วยอย่างเช่นประเทศอังกฤษหลักการและแนวทางในการปกครอง

ประเทศยึดถือประเพณีที่สืบทอดกันมานับร้อยปีก็สามารถเป็นประชาธิปไตยได้

หลังจากที่อเมริกาได้ประกาศอิสระภาพจากอังกฤษในปี ค.ศ. 1783 และประกาศใช้รัฐธรรมนูญเป็นแนวทางในการปกครองประเทศในปี ค.ศ. 1788 ซึ่งผลของการเปลี่ยนแปลงของอเมริกานี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศต่าง ๆ ในยุโรปในเวลาต่อมา

ประเทศแรกที่ได้รับอิทธิพลจากการประกาศอิสระภาพของอเมริกา คือ ฝรั่งเศส ทั้งนี้เพราะฝรั่งเศสมีปัญหาเกี่ยวกับการปกครองมาเป็นระยะเวลายาวนาน ประชาชนได้ทำการปฏิวัติล้มล้างการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชในปี ค.ศ. 1789 หลังจากอเมริกาประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 1 ปี และในปีเดียวกันนั้นสภาของฝรั่งเศสได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ซึ่งเป็นพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย และประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกในปี ค.ศ. 1791 อิทธิพลที่เกิดจากการล้มล้างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชของฝรั่งเศสมาเป็นระบอบประชาธิปไตยส่งผลยังประเทศต่าง ๆ ในยุโรปอย่างมหาศาล ซึ่งในปี ค.ศ. 1798 สวิสเซอร์แลนด์ ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญเป็นประเทศถัดมาและตามด้วยประเทศอื่น ๆ ซึ่งแสดงว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นใหม่นี้เป็นที่ยอมรับของประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเพราะเป็นการรักษาไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ